

SPECTACOLE FINLANDEZE

Teatrul cult finlandez se pregătește să-și sărbătorească centenarul abia peste doi ani, în 1972. Dar finlandezii sînt de secole obișnuiți cu bogata lor zestre de teatru popular a cărui tradiție e milenară, ca și a teatrului diletant, născut în mediul universitar încă în 1659.

Astăzi, Finlanda numără 34 de teatre subvenționate avînd, fiecare dintre ele, alături de scena obișnuită, un studiou destinat încercărilor, înnoirilor, confruntărilor libere și schimburilor de opinii; de la sala mică a Teatrului Municipal din Helsinki (capodoperă a arhitecturii moderne, ca de altfel întreg acest admirabil teatru), pînă la Pikku-Lillan, studioul de la Liila Teatern (o încăpere puțin spațioasă, cu abia vreo șazecei de scaune în jurul unei estrade liliputane) și pînă la studioul Teatrului muncitoresc din Tampere, instalat în „subsolul” Clubului muncitoresc, dar construit, arhitectural după toate cerințele unui climat de intimitate plăcută, în care să dispară diferența dintre actor și spectator, pentru a fi înlocuită cu o comuniune între colaboratori și prieteni.

Deosebire între un spectacol „de Capitală” și unul de provincie nu este cu puțință să faci. Emulația între teatre, turneele frecvente, angajarea celor mai buni regișori din țară sau din străinătate pentru realizarea montărilor, au dus la dispariția diferențelor. Ba, adeseori, în orașele de provincie domnește, în ce privește repertoriul, un aer mai proaspăt decît cel din capitală. *Zorbas*, celebrul musical al lui John Kander și Joseph Stein, după romanul lui Niko Kazantzakis, a avut

miera europeană la Tampere. (la 24 septembrie 1969) și abia în această primăvară, la Teatrul Municipal din Helsinki.

O veche deviză a teatrului finlandez, respectată cu ardoare de toți oamenii de teatru din această țară: Teatrul să fie lăcașul marilor capodopere ale omenirii! Capodoperele nu sînt căutate numai la popoarele mari; toate culturile naționale sînt cercetate pentru a se descoperi ceea ce este mai interesant și valoros în el. Toți conducătorii colectivelor teatrale sînt, în adevăr, animați de un viu și autentic interes — intelectual și artistic — privind cultura în genere ca și, mai ales, tendințele și creațiile noi de pe toate meridianele lumii. Aceasta explică faptul că am întîlnit aici, alături de Ben Janson, Pirandello, Dürrenmatt, Cehov, lucrări de Marin Drzic sau Alexander Fredro, (la Teatrul Muncitoresc din Tampere un admirabil *Dun-Lo Maroje* de Marin Drzic, iar la Teatrul Municipal din Turku o spumoasă montare a comediei poloneze *Doamnele și Husarii* de Alexander Fredro, făcută de Adam Hanuszkiewicz, directorul Teatrului Național din Varșovia). Așa se explică faptul că Finlanda a fost una din primele țări europene în care a fost jucat I. L. Caragiale (*O scrisoare pierdută*) și că n-a fost întîlnire cu vreunul din directorii de teatre în care să nu fi fost întrebată cu insistență și de viața teatrului nostru, de cele mai noi lucrări dramatice

Lisamaja
Lanksonen
și Lasse
Pöysti în
„Erik XIU”
de Strindberg
la Teatrul
Televiziunii
din Helsinki

Spiritul animator al oamenilor de teatru finlandezi se vădește firește și în felul în care promovează și îmbogățesc continuiul repertoriului lor național. Scriitorii, de la debutanți la cei consacrați, au prieteni de nădejde în fiecare teatru; alături de „noutăți” se readuc la lumină și se valorifică lucrări vechi ce păreau destinate uitării. Așa de pildă *Ușelul primar* de Teuvo Pakkala (la Teatrul Muncitoresc din Tampere), o clasică comedie de moravuri scrisă prin 1901, cu certe influențe gogoliene și holberghiene, renăscută în viziunea „anacronică”, modernizantă a regizorului Mikko Majanlahti și transformată, astfel, într-un detaliat și spiritual tablou de moravuri sătești contemporane.

Impresionantă cu adevărat este însă grija teatrelor pentru afirmarea tinerilor dramaturgi. Astfel, numai Teatrul Național din Helsinki a prezentat, în acest an, trei premiere cu lucrări inedite: *Familia Brotterus* de Paavo Haavikko, *Întoarcere la tinerețe* de Bo Carpelan și *Noapte sălbatică* de Juhan Peltonen. Dar fiecare colectiv se străduie să creeze condiții optime dramaturgiei naționale: la Teatrul Muncitoresc din Tampere se joacă, de pildă, *Portocala arsă* de Eeva-Liisa Manner; la Teatrul Municipal *Poveste obișnuită* (după o năvelă de Hannu Salama). Am numit, socotindu-le împreună cu cele trei de la Naționalul din Helsinki, câteva dintre cele mai reprezentative piese contemporane finlandeze. Nu este însă ușor să le definești tendințele; problemele ce le despart sînt diverse, procedeele dramatice folosite sînt va-

riate. Le-ar uni revolta puternică împotriva formelor închistate, groaza în fața lipsei de înțelegere între oameni. Fie că și-au plasat acțiunea în secolul al XVIII-lea, cum a făcut-o Paavo Haavikko în *Familia Brotterus*, fie că au ales un subiect de la începutul veacului nostru, ca Eeva-Liisa Manner în *Portocala arsă*, sau dintre cele două războaie mondiale, ca Hannu Salama, în toate apare omul contemporan cu căutările și disperarea lui, cu frica lui de singurătate, cu nevoia lui de comuniune.

A aduce, în fiecare seară mii de oameni în sălile de spectacol nu este un lucru prea ușor. De aici, binevenita varietate a repertoriului asociată cu diversitatea stilurilor regizorale și interpretative. La Helsinki poți vedea într-o seară *Hair*, *The American Tribal Love-Rock Musical*, violentul muzical al lui Jerome Ragni, James Rado și Galt McDermot care, din 1968, a răsturnat tradiția Broadwayului cu muzica lui stridentă și neconformismul acțiunii; iar a doua zi *Unchiul Vanja* de Cehov, în viziunea lui Eino Kalima, octogenarul regizor al Teatrului Național, care a lucrat pe la începutul veacului cu Stanislavski, asistînd personal la toate premierele cehoviene de pe scena Teatrului de Artă.

Teatrul Municipal din Helsinki a încercat prin regizorul Kalle Holmberg o modernizare a dramei lui Pirandello *Astăzi seară se improvizează*, punînd accentul mai ales pe conflictul actor-regizor. Și același teatru re-

*Uerva actorilor finlandezi de comedie
contrazice prejudecata despre răceala
nordicilor*

prezintă, în regia lui Sakari Puurunen, *Pose-
datii* de Dostoievski, în viziunea lui Camus.

De remarcat o anumită notă violentă în
regia finlandeză — folosită însă cu discer-
nămint pentru a pune în valoare sensurile
majore ale scrierilor montate. De aceea, cu
atât mai remarcabilă apare discreția, asociată
cu o solidă cunoaștere a tuturor tainelor
scenei, pe care o dovedește Jack Wittika în
toate montările lui. Este vesel, exuberant,
plin de fantezie în *Peter Pan* de J. M. Bar-
rie; lucid, sobru, exact în *Tango* de Slavo-
mir Mrozek; meditativ în *Familia Brotterus*;
denn și plin de încredere în *Sfirsitul parti-
dei* de Samuel Beckett. Jack Wittika ocolește
ostentația și stridențele. Îi place să dispară
în spatele actorului, să-și construiască spec-
tacolul din nuanțe, din jocuri fine de umbră
și lumină, cu migală, solid și unitar.

Pretutindeni, teatrele își așteaptă specta-
torii cu *surprize*. Nicăieri însă ele nu sînt
atît de complete, atît de năstrușnice și pline
de fantezie, ca la Lilla Teatern din Helsinki.
(La Lilla Teatern se joacă în limba suedeză,
fapt mai mult decît obișnuit în Finlanda,
unde cea de-a doua limbă oficială a țării
este suedeză.) Este un teatru particular con-
dus de un grup de actori, dintre cei mai
populari din Finlanda, printre care se nu-
mără și Lasse Pöysti, cel mai iubit actor de
televiziune. Pe scenă l-am văzut în cel mai
amuzant spectacol din Helsinki: *Călătorie în
junul pămîntului în 80 de zile* de Bengt Ahl-
fors, după Jules Verne.

Ceea ce se întîmplă pe scena liliputană a
acestui teatru este un adevărat miracol. Cu
patru scaune victoriene, o hartă și un portret
al bătrînei regine, șapte actori — Asko Sar-
kola, Nils Brandt, Ulf Törnroth, Elina Salo,
Rune Sandlund, Gustav Wiklung și inegala-
bilul Lasse Pöysti — refac ironic și amuzați
(fără decor și cu o costumație minimă;
schimbînd, printr-o mișcare sau dispariție a
unui scaun, locul acțiunii, întrupînd, cu de-
zinvoltură, mai multe roluri), istoria lui Phi-
leas Fogg.

Dacă spectacolul de la Lilla Teatern dez-
văluie mai ales talentele literare ale lui
Bengt Ahlfors, cel de la Pikku-Lillan, stu-
dioul teatrului îl face cunoscut și în calitate
de regizor. *Kropp* (Corpul omenesc), spectacol
de cabaret, alcătuit din scheciuri, dialoguri,
improvisații, pantomimă, song-uri, descoperă
în adevăr, un autor și un regizor subtil, inte-
ligent, ironic, atent la cele mai neînsemnate
amănunte din existența omului, capabil să le
găsească sensul generalizator și forța de sin-
teză. *Kropp* este un spectacol vesel și în ace-
lași timp amar, consacrat omului contempo-

*„Hangița” de Goldoni pe scena Tea-
trului Național*

Sus: „Peter Pan“ de J. M. Barrie;
 mijloc: Eva Karina Uolassen în „Di-
 vorçons“ de Victorien Sardou; jos:
 o repetiție în foaiet

ran din societatea de consum. Farmecul ire-
 zistibil al acestui spectacol, în care se ride
 în hohote dar se și meditează, e construit
 din gesturi, din cuvinte, din cîntec, din pan-
 tomimă. E un spectacol în care asistăm la
 o dublă declarație de război: una a omului
 împotriva uriașului mecanism al societății
 industrializate, care-l strivește cu formele,
 convențiile, prejudecățile, „comforturile“ ei;
 a doua a actorului, care vrea să se întoarcă
 la magia primitivă a scîndurii goale și a
 prezenței lui de vrăjitor, fără lumini, fără
 decoruri, fără costume. Doar el și publicul!

Tendința actorului de a pune stăpînire pe
 scenă se remarcă de altfel în mai toată viața
 teatrală finlandeză. Dorința lui se împletește
 cu aceea a publicului, pasionat parcă să-l
 vadă desfășurîndu-se în deplinătatea tuturor
 calităților lui. În bună măsură această ten-
 dință se face observată în prezența din ce în
 ce mai marcată a „musical“-urilor în reper-
 toriul teatrelor, care descoperă — și pe bună
 dreptate — în genul acesta, născut în Ame-
 rica din opereta vieneză și din vodevilul
 parizian, izvorul de potențare a unor mul-
 tiple și nebanuite posibilități interpretative.
 pentru actori. Aceștia se văd, pentru prima
 oară, îndemnați la un joc în care trebuie să
 alterneze seriozitatea gestului și rostirii cuve-
 nite unei drame cu vibrația cîntecului și a
 dansului.

La Tampere, bunăoară, la Teatrul Muni-
 cipal se joacă deopotrivă în mizanscena ace-
 luiași regizor, Rauli Lehtonen, și cu aceiași
 protagoniști Tapani Perttu și Jeijo Lindroos.
 tragedia *Faust* de Goethe și musicalul
Zorbas.

Nîmic excepțional. Fiindcă și la Helsinki.
 la Teatrul Municipal, se joacă deopotrivă
 delicioasa comedie muzicală a lui Tom Jones
 și Harvey Schmidt *I do, I do* cu Marjatta
 Kallio și Ismo Kallio, și *Astă seară se im-
 provizează* de Pirandello cu aceiași interpreți.

Prezența în repertoriul teatrelor finlandeze
 a comedii muzicale și a operetelor clasice
 sau modernizate, alături de lucrări de tip
 clasic, dramatic, nu înseamnă cîtuși de puțin
 vreo concesie făcută publicului sau tendința
 de a cultiva prin excelență funcția distrac-
 tivă a teatrului. E semnul unei preocupări
 mai grave — aceea de a lega cît mai organic
 arta interpretativă de dorința de a pune în
 folosință toate mijloacele, proprii artei acto-
 ricești, (din care cîntecul și dansul nu pot fi
 excluse), pentru a comunica cu maximă efi-
 ciență gîndurile cele mai diverse ale omului
 de azi. Și, nu în ultimă instanță, este și
 semnul unei alte preocupări de a veni — cu
 formele cele mai populare, mai imediat acce-
 sibile — în întîmpinarea publicului...

Ileana Berlogea

